

Hodnocení poroty

V porotě České ceny za architekturu pro rok 2024 zasedlo sedm architektů, kteří působí ve Švýcarsku, Rakousku, Itálii, Anglii, Slovensku, Litvě a Řecku. Od 3. do 7. září 2024 jsme cestovali po České republice a navštívili stavby, které jsme nominovali do užšího výběru 31 nejlepších realizací. Cestovali jsme všichni společně autobusem, od realizace k realizaci, a měli jsme tu čest poznat na vlastní kůži neuvěřitelné množství kvalitní architektury a veřejných prostor.

Na každé zastávce naší cesty jsme se setkávali s architekty a diskutovali s nimi o jejich práci, postupech a širším kontextu, v němž své koncepty vytvořili. V mnoha případech jsme také hovořili s klienty, kteří zpracování projektů zadali, anebo s lidmi z veřejné správy, kteří se zasloužili o jejich realizaci a provoz. Mezi jednotlivými zastávkami jsme vedli podnětné rozhovory, jejichž prostřednictvím jsme se mohli dohodnout na souboru kritérií pro proces posuzování. Rádi bychom využili této příležitosti a popsali naše kritéria, abychom poskytli vhled do výběru, který jsme učinili:

Rozmanitost

Od samého počátku jsme se shodli na tom, že budeme oceňovat pluralitu architektonické tvorby v České republice. Nebudeme upřednostňovat žádný ideologický směr ani žádnou demografickou skupinu, typologii nebo metodiku navrhování. Naopak budeme vyzdvihovat celé spektrum kreativity a identifikovat okrajové projekty, které mají co nabídnout a mohou nám něco důležitého prozradit.

Udržitelnost

Mezinárodní architektonická komunita se naléhavě snaží sama sebe nově definovat, aby mohla řešit akutní klimatickou situaci. Zastavěné prostředí je jedním z hlavních viníků rychlé degradace našeho přírodního prostředí, neboť se nejvíce podílí na emisích CO₂ (přibližně 40 %) a spotřebě energie (přibližně 40 %). Jako architekti musíme velmi rychle přizpůsobit své vzdělání, metody a mentalitu. Uvědomujeme si současnou klimatickou krizi, toužili jsme najít stavby, které byly navrženy a realizovány s ohledem na životní prostředí, a doufali jsme, že objevíme takové, které navrhnou ekologické inovace, z nichž bychom se mohli všichni poučit.

Opětovné využití staveb

V době, kdy mnoho budov z průmyslové éry zůstalo prázdných, se téma opětovného využití a aktivace existujících staveb stává důležitým a mělo by být upřednostněno před demolicí a novou výstavbou. Při jejich revitalizaci pocítujeme sílu historie a příběhů dřívějšího využití a jejich protagonistů. V České republice jsme se setkali s mnoha podnětnými příklady, které je třeba prezentovat na mezinárodní úrovni jako inspiraci pro majitele a architekty.

Posílení postavení a sociální udržitelnost

V postmoderní éře mají architekti stále menší vliv na důležitá rozhodnutí, která utvářejí svět, v němž žijeme. Ti, kdo o architekturu rozhodují, lidé s politickou a finanční mocí, ji podceňují. Architekti jsou degradováni na „zkrášlovače“, stávají se povrchními přispěvateli k již

přijatým rozhodnutím. Abychom napomohli zvrátit tuto tendenci, chtěli jsme upozornit na přístupy, které dokazují, jaký má architektura potenciál ovlivňovat sociální dopad, vytvářet prostory, okolnosti a vztahy, které zlepšují lidské soužití ve městech i na venkově.

Řemeslné zpracování

Budovy a prostory vznikají na základě spolupráce. V těchto procesech architektura závisí na dobrém řemeslném zpracování, které se stává podnětem pro mnoho vrstev estetické inspirace. Hledali jsme stavby, které oslavují řemeslné dovednosti a uměleckou výrobu, stavby, v nichž architekti kultivovali procesy spolupráce s nadanými řemeslníky.

Inspirace a emoce

Všichni vnímáme architektonické dílo svými smysly. Výjimečná architektura má nehmotnou schopnost stimulovat naše smysly a povznést naši duši. Stejně jako u jiných uměleckých forem je i niterné vnímání architektury subjektivní záležitostí. Na každé zastávce naší cesty jsme doufali, že se setkáme s výjimečným dílem, které se nás emocionálně dotkne a bude inspirovat naši kolektivní subjektivitu.

Tři obecné postřehy z návštěvy porotců v ČR

Česká komora architektů již devět let po sobě zve do poroty České ceny za architekturu přední architektky z celého světa, v porotě nezasedají architekti žijící v ČR. Mezinárodní složení poroty má konotace a důsledky, které bychom rádi přiznali a rozvedli. Jako „outsideri“ jsme si vědomi neznalosti prostředí. Jsme si vědomi toho, že jsme měli jen omezený kontakt s kulturním, politickým a ekonomickým kontextem, v němž architektura v České republice vzniká, a proto nás prosím omluvte za to, že nám unikly nuance, které by místní porotci bývali pravděpodobně identifikovali. Na druhou stranu nám však pohled z naší perspektivy umožnil pochopit realizace, které jsme navštěvovali, nadnárodním prizmatem, poučeným architektonickou praxí všech míst, kde působíme, a porovnat současnou architektonickou produkci v mnoha zemích. Rádi bychom zdůraznili tři širší postřehy o 31 stavbách, které se dostaly do užšího výběru České ceny za architekturu, jež vyplynuly z našeho nadnárodního srovnávání, s nadějí, že vyvolají další diskuse a debaty:

Nejznepokojivějším zjištěním, které jsme učinili u většiny navštívených staveb, bylo, že nejsou dostatečně šetrné k životnímu prostředí. Příliš mnoho staveb rezignovalo na kontrolu své uhlíkové stopy. To je v naprostém rozporu se současnou mezinárodní praxí, kdy architekti investují svou kreativitu do navrhování inovativních návrhů, které vyrábějí a uchovávají energii, minimalizují spotřebu materiálů s vysokou uhlíkovou stopou, kteří vymýšlejí důmyslné způsoby pasivního vytápění a chlazení, zkoumají fasády zlepšující přirozené světelné podmínky, kontrolují a znovu využívají dešťovou vodu a kteří jsou si holisticky vědomi celkových environmentálních důsledků své práce. Zápory způsobené bouří Boris týden po naší návštěvě jsou ničivou připomínkou naléhavosti, s jakou musíme tomuto všeobecnému problému čelit, krok za krokem, budovu po budově.

Architekti na celém světě musí být stoičtí. Musíme se smířit s tím, že zhmotnit architekturu trvá roky. Soudě podle staveb, které jsme navštívili, však musí architekti v České republice

vydržet abnormálně dlouhé procesy, aby dokončili své dílo. Na každé zastávce našeho putování jsme požádali architekty, aby popsali časový rámec svého projektu: jak dlouho trvalo navrhnout, získat stavební povolení a objekt postavit. Nejčastější odpověď byla 8 až 10 let. To je více než dvojnásobek času, na který jsme zvyklí v zemích, kde praktikujeme my. Architektonické myšlenky po tak dlouhé době nutně zastarají. Integrita architektonických návrhů bude jistě ohrožena, pokud bude podrobena tak dlouhým procesům projednávání. Architektonické ateliéry se tak mohou dostat do platební neschopnosti, pokud jsou závislé na takovýchto neefektivních procesech. Zdlouhavé procesy také zbytečně prodražují stavby, což je dramatické zejména v případě bydlení.

Byli jsme ohromeni množstvím a vysokou kvalitou prací, které řešily úpravy stávajících budov. Jednalo se o rekonstrukce památek, revitalizace, dostavby a přístavby stávajících budov: z celkového počtu 307 návrhů, které byly do soutěže přihlášeny, tvořily 42 % (130) zásahy do stávajících budov. Opravdu velký počet těchto prací se dostal do užšího výběru realizací, které jsme během naší cesty navštívili (15 z 31 staveb), přičemž čtyři z pěti finalistů, včetně vítěze Ceny, byla právě architektonická řešení zasahující do stávajících budov.

Uvědomujeme si, že jsme se setkali s mnoha zajímavými a kreativními lidmi, kteří se s námi velkoryse podělili o své zkušenosti, talent a znalosti. Jsme také vděční, že jsme získali tak hluboký vhled do současného stavu české architektury a zúčastnili se interaktivního procesu, který by nám mohl ale který sociální antropolog závidět.

Na závěr bychom chtěli poděkovat Janu Kaslovi a České komoře architektů za pozvání, abychom se stali součástí tak obohacujícího zážitku. Zejména bychom také chtěli poděkovat Barboře Veselé, Marku Jobovi, Barboře Sedlářové a Ondřeji Besperátovi, kteří se postarali o to, aby naše posuzování staveb a s ním spojená cesta byla dobře zorganizovaná, zdokumentovaná a zprostředkovaná, a navíc proběhla s notnou dávkou humoru, obětavosti a osobního nasazení.